вивчення ролі мови у формулюванні та вирішенні завдань збереження гармонійного існування людини в суспільстві і природі.

Еколінгвістика здатна по-новому висвітити мовні проблеми в сучасному українському суспільстві, сприяти розробці грамотної мовної політики держави. Цілком погоджуємось зі словами О. В. Шульган про те, що «в умовах незалежної України вивчення еколінгвістичної проблематики допомагає не лише повніше описати взаємодію мови або окремих її субсистем і середовища, а й виявити зони з порушеним еколінгвальним балансом, що має важливе значення для створення національної мовної політики» [Шульган 2017, с. 39]. Сподіваємось, що еколінгвістика посяде чільне місце серед напрямів сучасного українського мовознавства.

Література

Белозерова Н. Н., Лабунец Н. В. Эколингвистика : в поисках методов исследования : монография. Тюмень : Изд-во Тюменского государственного университета, 2012. 256 с.

Бордюк Л. Соціолінгвістична суть терміна еколінгвістика. Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Сер. Проблеми української термінології. 2003. № 490. С. 114-119.

Вернадский В.И. Философские мысли натуралиста. Москва : Наука, 1988. 520 с.

Домброван Т.И. Язык в контексте синергетики. Одесса : КП ОГТ, 2013. 346 с.

Еникеева С. М. Синергетические параметры структурной организации и развития словообразовательной системы английского языка. *Синергетика в филологических исследованиях* : монография / Т. И. Домброван, С. М. Еникеева, Л. С. Пихтовникова и др. Харьков : ХНУ имени В.Н. Каразина, 2015. С. 62-87

Марван І. Мова в контексті завдань духовної екології (Еколінгвістика та її роль у відродженні посттоталітарного суспільства). Мовознавство: Другий міжнародний конгрес україністів 22-28 серпня 1993 р. Львів, 1993. С. 197-198.

Пихтовникова Л.С. Базовые и инструментальные понятия синергетики. *Синергетика в филологических исследованиях* : монография / Т.И. Домброван, С.М. Еникеева, Л.С. Пихтовникова и др. Харьков : ХНУ имени В.Н. Каразина, 2015. С. 7-19.

Шульган О.В. Ойконімія України XX століття (еко- та соціолінгвістичні аспекти) : дис. … канд. філол. наук: 10.02.01 / Тернопіль, 2017. 302 с.

Fill A.F., Penz, H. (eds.) The Routledge Handbook of Ecolinguistics. Routledge: Taylor & Francis, 2018. 476 p.

Halliday M. A. K. New ways of meaning: the challenge to applied linguistics. Ln; N.Y.: Continuum, 2004. P. 139-174.

Haugen E.I. The Ecology of Language : essays by Einar Haugen. Stanford, California : Stanford University Press, 1972. 368 p.

(Матеріал надійшов до редакції 2.05.18. Прийнято до друку 12.05.18)

УДК: 811.111-13-15
DOI: https://doi.org/10.26661/2414-1135/2018-73-12

КОЗЛОВА Т. О.
(Запорізький національний університет)

ПОЛІЦЕНТРИЧНА АНГЛІЙСЬКА МОВА ЯК ОБ'ЄКТ ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНОГО СТУДІЮВАННЯ

Статтю присвячено актуальним проблемам дослідження поліцентричної мови як негомогенного явища. Подано стислий огляд наявних концепцій географічно дисперсних систем, еволюція яких призвела до появи стандартизованих і не стандартизованих регіональних варіантів.

Варіативність тлумачиться як фундаментальна властивість природної мови, що виявляється у її мінливості на будь-якому структурному рівні, зокрема лексичному. Вихідними є положення про те, що варіативність актуалізується у вигляді видозмін тієї ж суті; уможливлює різні форми її існування та взаємодію між ними; є індикатором, а не каталізатором нестабільності системи; стимулює тяжіння до збалансованості стану, але не забезпечує його; передбачає історичні зміни; є способом функціонування явищ у синхронії.

Розглянуто види модифікацій за низкою критеріїв, здійснений аналіз окремих актуалізацій діатопічної, діастратичної, діафазичної та діамезичної варіативності в лексичній системі поліцентричної англійської мови. Увагу приділено діахронному варіюванню лексики. Окреслено механізми та результати лексико-семантичних змін. Методика дослідження має комплексний характер і передбачає білатеральне та унілатеральне зіставлення мовних фактів.

Окреслено моделі поступового перетворення англійської мови з моноцентричної на поліцентричну систему. Вони відповідають хронології збільшення кількісних та якісних модифікацій. Перша модель (XII-XIII ст.) відтворює формування відносно гомогенних регіональних варіантів на Британських островах із залученням кельтського субстрату. Друга модель (XVI-XVIII ст.) узагальнює процеси вирівнювання британських регіональних варіантів, транспортованих в Новий Світ, фокусування на престижних британських зразках, подальше збільшення лінгвальної варіативності з метою мовної фіксації національної ідентичності. Третя модель (XVI-XIX ст.) відповідає примусовому поширенню мови етнічної меншості, збільшення її престижу та розвитку міксованих форм комунікації на англійській основі в умовах прискореного підкорення полікультурних і полілінгвальних спільнот. З'ясовано, що еволюція англійської мови, зокрема лексики, відбувається шляхом кількісного та якісного збільшення її обсягу за рахунок внутрішньоваріантних регіональних, темпоральних та

функційних модифікацій. У цілому, історія англійської мови засвідчує зростання варіативності системи при збереженні її цілісності як діасистеми.
Ключові слова: порівняльно-історичний метод; діатопічна, діастратична, діахронічна, діафазична, діамезична варіативність мови; мовні зміни; поліцентрична мова; англійська мова.

Kozlova T. O. Comparative and historical approach to pluricentric English. The article deals with actual issues of pluricentric language homogeneity, theories of geographically disperse languages which have developed standard and nonstandard regional varieties. Variability is approached as a natural process towards modifications at any level of language structure, especially lexicon. The starting assumptions could be that variation is a number of coexisting and interacting modifications of one and the same entity. Variability rather indicates than catalyzes the instability of a system. It also inclines to equilibrium, stimulates changes developing in an entity at a given time. It is essential to focus on diatopic, diastratic, diaphasic, diamesic types of variation in pluricentric English, and what matters more - diachronic variation, mechanisms and results of lexical diversification. The research employs a set of methods including unilateral and bilateral comparison.
It is argued that the transformation of English into a pluricentric language can be modelled as stages of quantitative and qualitative diversity increase happening over time. Stage one (12th - 13th c.) is marked by the start of relatively homogeneous varieties of English with the Celtic substrate in the British Isles. Stage two (16th - 18th c.) reveals transportation of the British dialects to the New World, processes of their levelling in the new setting, focusing on the prestigious British models, and linguistic diversification to a greater degree. The latter was necessitated by the growth of national identity and search of verbal means to express it. Stage three (16th-19^{th}c.) coincides with enforced introduction of English as a language of powerful minority, increasing its prestige, and the development of English-based mixed languages in the environment of accelerated suppression of multilingual and multicultural communities. It can be concluded that the evolution of English lexicon occurred through quantitative and qualitative increase in regional, historical, and functional aspects of dialectal varying. On the whole, the history of English provides evidence that its diversification and unity are actually complimentary oppositions in the construction of a diasystem.
Key words: comparative and historical methods, diatopic, diastratic, diachronic, diaphasic, diamesic variation of language, language changes; pluricentric language, the English language.

Проблеми взаємовпливу та порівняння мов завжди привертали увагу лінгвістів, оскільки зіставлення окремих фактів та взаємозв'язків дозволяє робити більш прогностичні висновки щодо мовного розвитку. На думку І. Бодуена де Куртене, порівняння мов може бути "подвійного роду" [Бодуэн де Куртенэ 1963, с. 371-272]. По-перше, можна порівнювати мови незалежно від їх генетичної спорідненості, будь-яких історичних зв'язків чи географічного поширення. Це дозволяє з'ясувати спільні властивості чи перероджження, зробити лінгвістичні узагальнення про розвиток різних аспектів мови (фонетики, морфології, семантики). По-друге, як об'єкт зіставлення можна обирати генетично споріднені мови, з урахуванням їх історичних контактів, географічної наближеності тощо. Такий підхід уможливлює історичний погляд на мови, розуміння того, що життя мов починається з одного й того ж джерела й триває різними напрямками.

Попри запозичення й ступінь "чистоти" мова залишається цілісною. Із цього приводу І. Бодуен де Куртене вказує, що "змішування є початком будь-якого життя як фізичного, так і психічного" [т.с., с. 363-364], а мовлення індивідів (наприклад, батьків) впливає на розвиток нового мовлення (дитини), через посередництво шлюбів відбувається взаємодія сімейних мов, на міжнародних та міжплеменних кордонах з'являється поліглотизм, так само мова кочового племені вбирає елементи дуже різного походження. Ці та інші обставини створюють можливості для мовного варіювання не тільки в синхронії, а й у діахронії, наприклад, уплив обрядових формул та висловів на сучасну мову, новолатинської мови на романські мови, або видозміни церковнослов'янської мови у південних та східних слов'янських мовах.

Проблеми мовної варіативності безпосередньо пов'язані з географічною дисперсією мов унаслідок міграцій, формування колоній, процесів глобалізації та інших чинників впливу на розширення функцій мовних систем та перетворення їх на поліфункційні й полінаціональні системи. Поліфункційність мови визначається її комунікативним обсягом (перша державна мова, друга державна мова). Полінаціонального характеру система набуває через її уживання як рідної кількома націями й формування регіональних центрів ("pluricentric" [Clyne 2012]), тобто національних варіантів [Домашнев 1967; 1976; 1983; Жлуктенко 1981; Степанов 1963; 1976; Швейцер 1963; 1976].

Актуальність статті зумовлена інтенсифікацією мовної варіативності у світі, поширенням поліцентричних систем (англійська, французька, німецька, арабська, іспанська, португальська мови), формуванням світових мов (World English, Global English) або мов міжнародного спілкування (European English, ELF / English as Lingua Franca), інтеграційними

процесами й перерозподілом комунікативних функцій між різними регіональними й соціальними формами лінгвальної системи.

Зміни у світовій геополітичній ситуації та комунікативному просторі вимагають від лінгвістів заглиблення у проблеми мовної варіативності, виявлення спільних механізмів пристосування мови до різних умов функціонування та формування поліцентричних систем, поліаспектного вивчення реального стану їх негомогенності, гармонізації наявних у варіантології поглядів щодо автономності, суспільного визнання суверенітету й дивергенції національних варіантів та поглядів щодо функційного розмаїття однієї динамічної цілісності, реалізованої поліцентричною мовою.

У сучасному мовознавстві розроблено теорію національних варіантів (див. вище), досліджено структурно-семантичні особливості варіантів поліцентричних мов – іспанської (Г. Степанов), німецької (О. Домашнєв, Н. Семенюк), французької (О. Реферовська, О. Миронова), англійської (Ю. Зацний, Г. Орлов, Л. Почепцова, Л. Русецька, Л. Турченко, А. Швейцер. S. Baker, T. Bauer, J. Hannah, Th. McArthur, P. De Silva, P. Trudgill та інші). Запропоновано моделі розвитку та функціонування поліцентричної англійської мови Т. Домброван [Домброван 2014], В. Скибіна [Скибина 1996], A. Canagarajah, D. Graddol, B. Kachru, Th. McArthur, M. Modiano, A. Pennycook, P. Strevens [Jenkins 2015, p.12-21]). Здобутки порівняльно-історичних студій [Клоков 2002; Крысин 1993; Чередниченко 1983; Швейцер 1967; 1971; 1995;] збагачуються міждисциплінарними розвідками варіантів англійської мови з акцентом на соціолінгвістичному, екологічному [Graddol 2003], функційно-прагматичному [Hellinger, Bußman 2001, p. 105-176; Shneider, Barron 2008, p. 35-180], когнітивному [Ho-Abdullah 2010] аспектах.

Як засвідчує аналіз літератури, у вітчизняному й зарубіжному мовознавстві достатньо уваги приділено варіативності мови, зокрема англійської, у синхронії. Проте діахронний аспект поліцентричних систем залишається майже нез'ясованим.

Мета статті: окреслити історичні модифікації лексики варіантів англійської мови з огляду на просторовий, темпоральний та функційний критерії.

Об'єкт дослідження: лексичні системи національних варіантів англійської мови. **Предмет**: типи лексико-семантичної варіативності та їх актуалізація в історії поліцентричної англійської мови.

Методика дослідження має комплексний характер і передбачає застосування методів дефінітивного, етимологічного, порівняльного, компонентного, когнітивного й текстологічного аналізу для з'ясування варіантних та інваріантних семантичних ознак лексичних одиниць та їхніх окремих функційно-прагматичних особливостей. Аналіз лексико-семантичних модифікацій комбінує білатеральне (заокеанські модифікації vs одиниці вихідної мови метрополії) та унілатеральне (міжваріантне) порівняння мовних фактів.

Матеріал дослідження, який охоплює лексичні одиниці, співвідносні з британським, американським, канадським, австралійським та новозеландським варіантами англійської мови, вибрано з історичних лексикографічних та текстових **джерел** [Barber 2001; Hughes 1992; Orsman 1997]. Наведено окремі приклади з англійської мови Південної Африки та Карибського регіону [Allsopp 1996; Silva 1996].

Типи мовної варіативності слугували об'єктом синхронних досліджень [Coseriu 1981; Gadet 1997], проте можуть бути екстрапольовані на історичні модифікації як окремих одиниць, так і цілих мовних систем. Сучасна варіативна лінгвістика оперує просторовим, темпоральним та функційним критеріями.

Просторовий (географічний, територіальний) критерій дозволяє розрізняти діатопічний вид варіативності. За цим критерієм система мови розшаровується на регіональні (територіальні) підсистеми (діалекти). Вибір мовцями того чи того варіанта визначається їх ареальною приналежністю та місцевою традицією мовленнєвої практики.

Темпоральний критерій передбачає модифікації на різних стадіях історичного розвитку мови (застаріла одиниця, неологізм).

За функційним критерієм розмежовують діастратичну, діафазичну та діамезичну варіативність. Діастратична варіативність спричинена віддзеркаленням соціальної диференціації в мові (за гендерним чи віковим параметрами, рівнем освіти тощо) й функціонуванням соціолектів. Діафазична варіативність має ситуативний та функційно-контекстуальний характер. Вона реалізується у соціо-дискурсивних практиках, дискурсивних жанрах (науковий, політичний, історичний, художній тощо), для яких актуальності набувають конкретні правила передачі інформації та репертуар мовних засобів, яким віддають перевагу комуніканти.

Ці правила й засоби визначають параметри ситуації спілкування та умови реалізації комунікативного (офіційне vs неофіційне спілкування, статус і роль мовців тощо). Діамезична варіативність пов'язана з усним та письмовим форматами комунікації, структурою та метою комунікативного акту (монолог, діалог, розмова між декількома учасниками), предметом спілкування (особисті vs професійні справи), відношеннями між мовцями (друзі, члени родини) тощо.

Діатопічна, діастратична, діафазична та діамезична варіативність корелює з синхронною площиною, але також релевантна для діахронного виміру мови, оскільки формування та розмежування варіантів окремих ознак чи їх сукупностей детермінована історичними, географічними, політико-економічними чинниками, а також комунікативними потребами одночасно. Мова – це цілісна діасистема, а в динаміці її дименсій (аспектів) розгортаються процеси варіювання, дивергенції та конвергенції. Зазначене дає підстави для порівняльно-історичного дослідження негомогенних поліцентричних мов.

У класичних працях з регіоналістики доведено актуальність географічної диференціації мови на донаціональному етапі її розвитку. Наприклад, М. Сергієвський [Сергиевский 1947, с.103] висловлює сумніви щодо наявності соціальної диференціації французької мови упродовж доби раннього Середньовіччя, яка передувала формуванню загальнонаціональної мови.

На першочерговості соціального, а не регіонального розшарування у часи розвитку національної мови наголошує у працях з германістики В. Жирмунський [Жирмунский 1956]. Важливішу роль соціальних чинників у формуванні національного лінгвального простору вчений обґрунтовує тенденціями до вирівнювання регіональних розбіжностей у говорах, наріччях, діалектах. За результатами аналізу ареальних даних В. Жирмунський сформулював "закон відмирання примарних ознак": унаслідок міграційних процесів діалекти зберігають менш характерні ознаки на фоні знищення найяскравіших і суттєвих ознак локальних форм комунікації.

Дію цього закону підтверджує перебудування алеманського діалектного ландшафту [Помазан 1994, с. 113-117] та інтерферувальний вплив німецьких діалектів вищого рангу на (під)діалекти нижчого рангу. Історія розподілу алеманського ареалу між етнічними та національно-державними кордонами суттєво вплинула на обсяг комунікативних функцій та соціальний статус цього діалекту. У кожному конкретному регіоні його поширення (Швейцарія, Німеччина, Австрія, Ліхтенштейн, Франція, Італія) склалася ситуація диглосії зі специфічним набором та принципами взаємодії складників соціально-комунікативних систем.

Відмінною була історична динаміка соціолінгвальної ситуації за участю британських діалектів. Упродовж донаціонального періоду існували регіональні та соціальні варіанти. Соціальне розшарування давньоанглійської мови доводить Беда Преподобний у "Церковній історії народу англів" (VIII ст.), де він розповідає про випадки розпізнавання аристократичного статусу полонених через особливості їх мовлення. На територіальне варіювання давньоанглійської мови вказує англізація латинських текстів королем Альфредом та його прихильниками (переклади здійснено засобами різних діалектів у IX ст.), а також орфографічні та лексичні особливості літературних пам'яток VIII-IX ст. [Lerer 2007, p. 16-19]. В історії англійської мови завжди актуальними були дві протилежні тенденції – до

уніфікації та диверсифікації. При цьому роль як регіонально, так і соціально маркованих варіантів була значущою.

Історики мови припускають, що відмінності між германськими діалектами, які були транспортовані на Британські острови у V ст. і створили підґрунтя для розвитку давньоанглійської мови. Вони виникли внаслідок регіональної відстані між їх носіями упродовж континентальної епохи і соціально-культурного розвитку мігрантів уже на території Британських островів. І хоча ізоглоси давньоанглійських діалектів (VI-VIII ст.) збігалися з кордонами англосаксонських королівств, їх відмінності віддзеркалювали здебільшого особливості еклезіології. Щодо діамезичної варіативності, то вкрай важко знайти переконливі докази відповідності діалектних розбіжностей, відтворених у писемних пам'ятках, особливостях усного мовлення того часу.

Регіонально-соціальна варіативність зберігає значимість для подальшого розвитку англійської мови. У IX ст. північні діалекти зазнали значного скандинавського впливу порівняно з діалектами з пуристичними традиціями, якими розмовляли мешканці півдня, де зосереджувалася англо-саксонська шляхта.

Ідеї мовної уніфікації та пуризму посилювалися ближче до XIV ст., антифранцузькі настрої ("anti-French patriotism") стосувалися серед іншого й мовної політики та зароджувалися у верхніх прошарках середнього класу. Стандартизація виявилася необхідною для розв'язання проблем взаєморозуміння з причин одночасного уживання декількох ідіом (південний та північний варіанти англійської мови, скотс [Graddol et al. 2003, p. 127]) у різних сферах комунікації – релігії, освіті, праві тощо.

З XVI ст. світове поширення англійської мови супроводжувало колонізацію багатьох країн. Колоніальна історія мала свої властивості й наслідки залежно від соціальних та географічних умов створення кожної Британської колонії. Проте можна зробити деякі узагальнення стосовно варіативності англійської мови, спричиненої її географічною дисперсією. Вирізняються декілька моделей колонізації.

Перша модель співвідноситься з досвідом примусового поширення англійської мови на Британських островах (з XII-XIII ст.), поступовим створенням відносно гомогенних регіональних варіантів англійської мови (Ірландія, Уельс, Шотландія) із залученням кельтського субстрату.

Особливості другої моделі (з XVI-XVIII ст.) полягають у витісненні тубільного населення англомовними мешканцями колоній (Америка, Австралія, частково Нова Зеландія); міграції нестандартних форм англійської мови, які в подальшому зазнали вирівнювання, тобто ерозії транспортованих регіональних ознак вимови; фокусуванні на британському стандарті як престижному засобі комунікації з метрополією та підтримання торгівельних зв'язків.

У колоніях, які розвивалися за цією моделлю, у подальшому спостерігається тенденція до національної ідентичності та посилення:

(а) регіонального та соціального варіювання англійської мови під впливом демографічних змін (діалектний ландшафт США з XVIII ст.) або стилю культури (Bush culture vs прескриптивні норми RP і формування культурно маркованих варіантів вимови – Cultivated, General, Broad в Австралії);

(б) лінгвальної однорідності, яку демонструє відсутність діалектних девіацій в Новій Зеландії за винятком поодиноких регіоналізмів (НЗА – *crib* "lunch", usu. associated with the West Coast);

(в) збереження окремих периферійних одиниць мови метрополії – британських архаїзмів чи діалектизмів (АвА – *flat* "gullible person or dupe" < Br. sl. "one who is easily taken in", *bodger* "something which is fake, false, or worthless" < Br. dial. *bodge* "to work clumsily", *gammon* "guile, deceit" < Br. criminal cant; НЗА *crook* "a naturally in-curved piece of timber" < survival of obs. Br. dial.).

Третя модель (XVI-поч. XIX ст.) демонструє створення колоній, де носії англійської мови кількісно поступалися етнічним групам доколоніального періоду, але забезпечували

примусове поширення англійської мови, сприяли її престижу та вивченню як другої або допоміжної мови місцевого населення (Африка, Карибський регіон), ініціювали работоргівлю й цим спричинили у XVII ст. розвиток міксованих форм комунікації (піджини та креоли).

Англійській мові колоній, які формувалися в таких умовах, властивий дуже високий ступінь варіативності. Насамперед це позначилося на продуктивності алонімії (утворення регіональних позначень одного денотату – КарА *calalu*, *spinach* (загальнокариб.) — *bhaiji* (Гайана, Тринідад) – *calalu-bush* (Тринідад, Тобаго) – *zebaj* (Сент-Люсія) [Беспала, Козлова 2018, с. 121, а також 121-129, 254-306]), лексичного та семантичного калькування матеріалу автохтонних чи транспортованих мов (ПАА – *buck* “any antelope, whether male or female” < calqued from S.Afr. Du. *Bok*, *homeboy* “a man or boy from one’s home region” < transl. from Xhosa and Zulu *umkhaya*), яке у варіантах англійської мови США, Австралії та Нової Зеландії представлено лише поодинокими прикладами (АмА – *pipe of peace*, АвА – *dreamtime* (< *alcheringa*), НЗА – *The Land of Long White Cloud* (< *Aotearoa*)).

Щодо історичної динаміки діафазичної та діамезичної варіативності англійської мови, спостерігаємо поступове розширення сфер комунікації, урізноманітнення індивідуалізованих та інституційних дискурсів (див. з цього приводу, наприклад, дослідження форм вираження ввічливості чоловіками та жінками, національної ідентичності та інших прагматичних особливостей спілкування, реалізованих в НЗА [Bell et al. 1990; 2000]).

Прикладами діафазичних варіацій можуть слугувати контексти з уживанням британських та американських орфографічних варіантів у КА (див. [Hernández-Campoy 2012, p. 218]): американська модель *program* уживана в галузі комп’ютерних технологій, в інших контекстах – *programme*, варіант, поширений у британському варіанті англійської мови; британському правопису віддають перевагу в науковій письмовій комунікації, а американський варіант поширений у письмовому форматі науково-публіцистичного дискурсу КА.

Діамезична варіативність спричинила збільшення толерантності до прагматичного аспекту значень лексичних одиниць, зміни конотативних значень, нейтралізацію основ з інгерентним негативним забарвленням. Інші модифікації характеризуються збільшенням експресивності та набуттям лексичними одиницями негативних конотацій.

Ці процеси властиві, наприклад, південно-африканському варіанту англійської мови, де лайка стала базою деривації (*Porra, porra* derog. sl. > “one of Portuguese descent”, *bloody* > ПАА *blerry* “an expression of anger or fury; an intensifier ‘very, really’”, пор. АвА *bloody* “a great Australian adjective, an intensive”), а нейтральні назви набувають вкрай негативних значень (*boy* > ПАА “an insulting term for a black servant”, *nanny* > ПАА “an insulting term for a black woman”, *slim* > ПАА derog. “clever, shrewd, sly”).

Слід констатувати, що диверсифікація варіантів супроводжується конвергентними процесами, збереженням вихідної культурної та лінгвальної традиції. Зазначене виявляється, наприклад, так:

- запозичення з автохтонних та інших мов у контакті, а також локальні інновації на споконвічній основі не мали суттєвого впливу на характер лексичної системи англійської мови, а здебільшого здійснювали компенсаторну функцію заповнення лексико-семантичних лакун;

- адаптація інновацій у лексико-семантичній системі мови-реципієнта здійснювалася традиційними для англійської мови шляхами;

- процеси вербалізації інтродукованих концептів та понять на ранніх етапах формування колоній спиралися на досвід життя в метрополії та виявляли аналогії у формуванні, наприклад, композити та стійкі позначення, утворені за моделлю ATTRIBUTIVE + N (*lion* > АА *American lion* “puma”, *bear* > АвА *native bear* “koala”, *fox* > КА *Canadian fox* тощо);

- семантичні зміни питомих лексичних основ відбувалися в межах інваріантних значень, що запобігало розщепленню вихідних одиниць й утворенню омонімії, наприклад,

ПЕРЕНОС ‘КОНКРЕТНЕ > АБСТРАКТНЕ’ *to bog* “to sink > АвА “to engage (in a task or activity) with vigor or enthusiasm, esp. to begin eating” здійснено в межах інваріантного значення ‘get stuck into (flexible matter)’; ЕНАНТІОСЕМІЧНИЙ РОЗВИТОК одиниці *brick* “good fellow” > АвА “a member of street gang, a hooligan” умотивований оцінною амбівалентністю інваріантного значення як ‘squareness and vigour’ (пор. *fair and square*) та ‘impenetrability’;

- не створювалися принципово нові деривaційні моделі; активізувалися окремі апробовані зразки, наприклад, скорочення (*falling of leaves* > АА *fall* “autumn”), уживання зменшувальних суфіксів *–o, -y, -ey, -ie* (АвА *broncho*, *milko*, *cocky*, *sweepy*, *littley*, *limey*, *blackie*, *covie*);

- здійснювалися міжваріантні запозичення (АА *toadskin* “a banknote” > АвА, АА *wigwam* “an Aboriginal dwelling” > АвА, АА *tomahawk* > АвА “shearing”); численні локальні неологізми досягли статусу інтернаціоналізмів (АвА - *kangaroo*, *koala*, АА – *wigwam*, *moccasin*, КА – *igloo*, *caribou*, НЗА - *kiwi*);

- тривали процеси внутрішньоваріантного розшарування, а на рівні цілісної діасистеми відбувалося збільшення її кількісного та якісного обсягу.

Висновки та перспективи. Варіативність мови, зокрема поліцентричної, актуалізується на всіх рівнях та в різних аспектах її функціонування залежно від території та часу поширення, соціокультурних особливостей довкілля, специфіки комунікації, до якої залучаються мовці. Види мовної варіативності (діатопічна, діахронічна, діастратична, діафазична, діамезична) не відокремлені чи самостійні, а взаємозалежні та виявляються сукупно як дименсії (виміри) мінливості стану мовної системи.

Дименсії можуть слугувати параметрами / змінними виміру вільності інваріанта – константної та незалежної від конкретних модифікацій (варіантів) абстрактної суті. Потенційно ступінь вільності інваріанта нескінченний, бо кількість варіантів може необмежено збільшуватися. Проте мовна емпірія засвідчує те, що модифікації залишаються в межах обсягу інваріанта, а актуальні варіанти – це конфігурації константної суті.

Щодо поліцентричної мови, то варіативність не поглинає всю систему без залишку, специфічні ознаки конфігурацій не вичерпують усіх властивостей системи. До того ж варіанти диференційовані за одними ознаками, а їх інші ознаки – спільні. Формування поліцентричних мов переконливо демонструє невпинність креативної діяльності, мислення людини як агента лінгвальних варіацій чи змін, невичерпність природних явищ, до яких належить людська мова.

Перспективним вважаємо аналіз поліцентричної англійської мови в напрямку встановлення співвідношення універсальних та специфічних ознак у національних варіантах. Отримані дані сприятимуть розв’язанню дотепер дискусійних проблем мовної норми та меж девіації від неї. Ілюстративний матеріал таких досліджень буде доказовим у методиці викладання англійської мови, студіях з англійськомовної міжкультурної комунікації та перекладознавстві.

Література

Беспала Л. В., Козлова Т. О. Формування карибської англійськомовної картини світу в умовах лінгвокультурних контактів : монографія. Запоріжжя : Статус, 2018. 308 с.

Бодуэн де Куртенэ И. А. О смешанном характере всех языков. *И.А. Бодуэн де Куртенэ. Избранные труды по языкознанию.* Т. 1. М. : Изд-во АН СССР, 1963. С. 362-372.

Домашнев А. И. Основные характеристики понятия “национальный вариант литературного языка”. *Типология сходств и различий близкородственных языков*. Кишинев : Штиинца, 1976. С. 15-21.

Домашнев А. И. Очерк современного немецкого языка в Австрии. М. : Высшая школа, 1967. 180 с.

Домашнев А. И. Современный немецкий язык в его национальных вариантах. Л. : Наука, 1983. 231 с.

Домброван Т. И. Синергетическая модель развития английского языка. Одесса : КП ОГТ, 2014. 399 с.

Жирмунский В. М. Немецкая диалектология. М. : Изд-во АН СССР. 1956. 635 с.

Жлуктенко Ю. А. Теория национальных вариантов языка. *Варианты полинациональных литературных языков*. Киев : Наукова думка, 1981. С. 5-19.

Клоков В. Т Английские заимствования в африканском и американских вариантах французского языка. *Романо-германская филология*. Саратов : СГУ, 2002.-С. 3-19.

Крысин Л. П. Языковое заимствование как проблема диахронической социолингвистики. *Диахроническая социолингвистика*. М. : Наука, 1993. С. 132-146.

Помазан Н. Г. Характеристика алеманнского диалекта (Центральный и маргинальные ареалы). *Вопросы языкознания*. 1994. №2. С. 108—118.

Сергиевский М. В. История французского языка. М. : Изд-во литературы на иностранных языках, 1947. 279 с.
Скибина В. И. Национально негомогенный язык и лексикографическая практика. Запорожье : Видавець, 1999. 176 с.
Степанов Г. В. Испанский язык в странах Латинской Америки. М. : Изд-во лит-ры на иностранных языках, 1963. 201 с.
Степанов Г. В. Типология языковых состояний и ситуаций в странах романской речи. М. : Наука, 1976. 326 с.
Чередниченко А.И. Язык и общество в развивающихся странах Африки. Киев : Изд-во при Киев. ун-те, 1983. 165 с.
Швейцер А. Д. К вопросу о типологии национальных вариантов языка. *Типология сходств и различий близкородственных языков*. Кишинев : Штиинца, 1976. С. 21-30.
Швейцер А. Д. Очерк современного английского языка в США. М. : Высшая школа, 1963. 215 с.
Швейцер А.Д. История американского варианта английского языка: дискуссионные проблемы. *Вопросы языкознания*. 1995. № 3. С.77-91.
Швейцер А.Д. Литературный английский язык в США и Англии. М. : Высшая школа. 1971. 200 с.
Швейцер А.Д. Различия в лексике американского и британского вариантов современного литературного английского языка. *Вопросы языкознания*. 1967. №2. С. 65-72.
Allsopp R., Allsopp J. (Eds.). Dictionary of Caribbean English Usage. Oxford : Oxford University Press, 1996. 697 p.
Barber K. (Ed.). The Canadian Oxford Dictionary. Oxford, NY : Oxford University Press, 2001. 1710 p.
Bell A., Kuiper K. (Eds.). New Zealand English. Wellington : Victoria University Press, 2000. 366 p.
Bell A., Holmes J. (Eds.). New Zealand Ways of Speaking English. Clevedon : Multilingual Matters, 1990. 305 p.
Clyne M. (ed.). Pluricentric Languages : Differing Norms in Different Nations. Berlin : Walter de Gruyter, 2012. 487 p.
Coseriou, Eug. Los conceptos de 'dialecto', 'nivel' y 'estilo de lengua' y el sentido propio la dialectologia. *Lingüística española actual*. 1981. #3. P. 1-32.
Gadet, F. La variation plus qu'une écumen. *F. Gaudet. Langue française*. 1997. #115. P. 5-118.
Graddol D. English, history diversity and Change . D. Graddol, D. Leith, J. Swann. L., NY : Routledge, 2003. 394 p.
Hellinger M., Bußmann H. (Eds.). Gender Across Languages: The linguistic representation of women and men. Amsterdam, N.Y. : John Benjamins Publishing, 2001. 329 p.
Hernández-Campoy J. M, Conde-Silvestre J. C. (Eds.). The Handbook of Historical Sociolinguistics. Chichester : John Wiley & Sons, 2012. 704 p.
Ho-Abdullah I. Variety and Variability: A Corpus-based Cognitive Lexical-semantics Analysis of Prepositional Usage in British, New Zealand and Malaysian English Bern, Berlin : Peter Lang, 2010. 275 p.
Hughes J. (Ed.). The Concise Australian National Dictionary. Melbourne : Oxford University Press, 1992. 662 p.
Jenkins J. Global Englishes : A resource book for students. N.Y. : Routledge, 2015. 280 p.
Lerer S. Inventing English: A Portable History of the Language. Columbia University Press, 2007. 320 p.
Orsman H. W. (Ed.). The Dictionary of New Zealand English / A Dictionary of New Zealandisms on Historical Principles. Auckland : Oxford University Press, 1997. 965 p.
Silva P. et al. (Eds.). A Dictionary of South African English on Historical Principles. Oxford, etc. : Oxford University Press, 1996. 825 p.

(Матеріал надійшов до редакції 3.05.18. Прийнято до друку 12.05.18)

УДК: 811.111'
DOI: https://doi.org/10.26661/2414-1135/2018-73-13

MYKHAYLENKO V.
(*Institute of International Relations and Social Studies, MAUP, Kyiv)*

THE INDEFINABLE IS DEFINABLE IN DISCOURSE

When we analyze the part of speech paradigm the position of interjection is peripheral therefore the authors consider interjections to be to be "loosely integrated into the linguistic system." We are particularly interested in the functional characteristic of interjections used by different speakers (various age, gender, education and profession), their distribution and pragmatics in all kinds of contexts reflected in the professional and non-professional discourse in John Grisham' s novel "The Client," which is a perfect specimen of the 'occupational' or 'job' literature conveying the discourse of "legalese" in fiction style, and such symbiosis maybe labeled as 'paraprofessional discourse.' Then we will contribute one more point of view on the definition of interjections because Ulrice Stange says there is still no consensus how to define and categorize interjections because it is difficult to pinpoint what an interjection is [Stange, 2016].

By professional discourse we understand the legal discourse of policeman's, detective's, lawyer's, judge's, attorney's and doctor's described in the novel; by para-professional discourse we understand multimodal communication of attorneys, judges, lawyers with medics, kids, relatives and other occasional characters occurring in a professional and non-professional context of the occupational novel "The Client" by John Grisham.

Discussions of the intejections cgo back to ancient times and help reveal some fundamental issues of linguistics: form, meaning, and function. The units under study belong to a part of speech of interjections, their form is unchangeable, though in some cases we can come across such cases as huh *–uh* or *hey – ey* and the like. They express a variety of emotions, and syntactically they are parts of a sentence, or a separate sentences and there is a semantic correlation between interjections and the given structural units. Additionally, they play several discourse functions and point out discourse fluency or disfluency.

Despite a range of definitions their role in the contensive and structural character of discourse is significant, they provide the hearer/reader some information about the speaker's state, age, gender, education, profession, social status, and his/her attitude to the interlocutor and the situation. And mainly in discourse we can differentiate them into speaker-oriented and and addressee oriented units.

Key words: *interjection, discourse addressee-oriented, speaker-oriented, valency, discourse coherence*